नं० ८१२-घ

~~षड्वहनम्~~

नं० ८१२-घ

पत्राणि १२

१२ पत्र

~~१४ से २६ संख्या तक~~

१५ संख्या कम है

१२ १३ चारह और १५ संख्या वाला नहीं है।

१५

गोपीबंधोरनवधिकृपादायदाक्षिण्यसिन्धोर् आदेशेन प्रणयपटुना प्रापितं गो
कुलाय गोधुग्वृन्दव्यसनविमलालोकदुःखं रहस्यं मध्येहृत्वा प्रियसहचरीमुद्धवं
काचिदूचे १ कस्त्वं साधो कुवलयदलश्यामविस्तीर्णदृष्टे दृष्टे सद्यो भवति भवति स्नि
ग्धमत्यन्तमन्तः किं त्वा प्रश्नैर्बहुभिर्मथुरानाथभक्तं तदेतत् यत्ते मौलौ कनककपिशं
सौरभोद्गारि वासः २ तत्त्वं न त्वं मधुपुरपतेर्लब्धलोभ्यप्रसादः नह्यग्राम्यस्थलमति
महत्त्वे हसन्देहलेशः वक्तव्यं तन्मम च किमिदं कथ्यते दर्शनेन वा जातं यस्मादखिलमधु
नाहं नाहा स्यास्पदं नः ३ प्रष्टानेते भवतु भगवन्नत्र वाप्यन्यतो वा गम्भीरत्वं भजतु विधि
ना वश्रिनेयं वराकी यत्ते विज्ञापयति निमिषं पालनीयोत्र कर्णः ४ ह्वेषा योषित् प्रकृति
चपला पामरी कान्तराच ज्यायान् यातो यदुकुलपतेर्वल्लभत्वं ह्यचलत्वं विस्रंभेमे नदपि भव
ता भव्यनोदासितव्यं सानुक्रोशं वहति हि मनो दुर्गते दुर्जनेपि ५ त्वं कल्याणी न न कुलव
धूः साईमनेन गोपांसां संलापः सत्सपदि समुदाचारसेतुं भिनत्ति जल्पन्त्येवं न दिजहृदयन

उद्ध॰
सू॰
१४
14

श्यामदासोन्मदानां लोकातीतं किमपि चरितं केन नालोकितं नः ६ अत्र श्यामं स्मरसि न मना
गित्यमुञ्झाषिणीनां प्राणत्राणप्रवणमनसो गोदुहो गेहिनीनां पत्ताः शश्वत् कुसुममसृणपेन
शाययित्वा सखीव मन्दमन्दं सरसि विसिनीपल्लवैर्वीजयन्ति ७ सिंहव्याघ्रप्रभृतिभिरपि
प्रेत्यमाणः प्रवासैर् आक्रन्देषु प्रखरकुररीं समदंशिक्षयन्त्यः एकाकिन्यः स्खलहरिणनिमि
रात्मस्मरस्पर्शशाणेप वृन्दारण्ये कतिपुवतयो यामिनीर्यापयन्ति ८ पश्यन्नद्रिद्वयमवि
रलस्यन्दमानाश्रुधारा क्लिन्नाभोगं मम च किमभूल्लङ्घितो विस्मयेन गोगोपानां विरमतु क
था नेह भीरस्ति गन्ता पारश्च्युणामपिवनजषापशष्पकीदृन्तमस्ति ९ राधे मन्युं परिहर हरिः
पादमूलेन वाऽयं जातं दैवादसदृशमिदं वारमेकं क्षमस्व एतानाकर्णय सिनयवनान् कुञ्ज
कीरानुवादान् एभिः क्रूरैर्वयमविरतं वञ्चितावञ्चिताः स्म १० त्वन्नेदम्बेविरहविमुखता
मत्र बाले तमाले प्राणाम्भोदे पवनलतिकया करणमुह्यसदघः आनन्दो वा करद्दभवतां
मेव कालस्पष्ट्यं यस्याद्दृष्टं नखलु किमपि स्त्रीवधादन्यदस्ति ११ पीनप्राणाप्रथममनुना

१४

कार्मणीमाधुरीणां विस्मर्तव्यं यदिह न तनौ यत्र बद्धः पशोर प्यत्रप्रेम्णि त्वल्लाकति पर्येर्नाथ
निर्लेपकोऽसि २३ कर्णाहृत्यानि यमपुना गोकुलं राजधानी वंधुभ्योपि प्रगुणममुना गोदु
होमाननीयाः काचिद्गोपी भवति महिषी त्वत्क्रमग्रे न वा कैः तन्हृद्दग्ध्येन तु पितृवने प्रतवत्
कारितास्मः २४ नीतेनामन्यपि च भवतः प्रस्नुवाना स्तनाभ्यां बिभ्रत्यङ्कं पुलकि नि भवद्वेणवे
ऽप्रतोदान् सोऽरत्नाङ्गेन वद्धं तन वाक्रन्दमम्बा कथं वा यस्माद्घ प्रशमितपरोराजराजेश्वरोऽसि
२५ नेकृत्साहैः क्वाखेलचलितं कुत्र ते नर्मवादाः कण्ठेऽभग्नः करुणकरुणोऽस्तात कृत्स्नेति शब्दैः
पर्वस्वन्तः किमपि विहृतं नाममात्रानुकारी विच्छेदस्तेनमपि कृतवान् नन्दमस्पन्दमेव २६
दोहः प्रायो न भवति गवां दोहनं चेन्न पाकः क्षीरस्याणां स्यात् सम्भवति यदा दुर्ललतद्दधित्वं दध्नः
सिद्धौ क्वाखेलमथनमन्यथने क्वोपयोगः तक्रादीनामिति गतिरभूद्घ गोदुग्गृहेषु २७ तत्र
क्षोणीश्वरविलिखनं न व प्रभङ्गान शृङ्गैः नैवास्पर्द्धा न वजलमुचां घोरहम्बानिनादैः कामो
न्मादैः कस्यति न वा सोपसर्या समर्या नामावाहा मथुपुरपथादन्यदालोकयन्ति ॥२८॥

उद्ध॰ वत्सालोकस्मरणसुलभप्रस्रवक्षालनीयं धूलीजालं नयनसलिलैरप्यसक्षावयन्त्यः
दू॰ त्वामन्विष्यव्रजपुरसरित्तीरभूभृष्मन्त्यः सद्योजातानपि सुरभयो नार्भकान्पाययन्ति २९
१६ निष्प्रेमाणो ललितयवसग्रासमासीमन्यरण्ये नास्यन्यस्यात्वदनुसृतये चक्षुषी दिक्षु दि
क्षु भ्राजिष्णुक्लान्तिव्यथितमनसः किन्तु सिञ्चन्ति वाष्पैः क्रीडनीयं तव यदुपते वत्सला
वत्सतर्यः ३० भास्वत्कन्याकमलविपिनं कर्णिकाशेषमेतद् वृन्दारण्यद्रुमकिशल
याः पाण्डुपत्रीभवन्ति श्यामैः पङ्कैः पिहितमभितस्त्वद्विलासानुकूलं कूलं यस्मेसनव
कमलाकान्तकेलीकदम्बः ३१ येवैगोवर्द्धनपरतवस्निग्धगम्भीरघोषैः केकावाचस्ति
मितनयनास्तेनिरोपिप्रवृत्ते भग्नग्रीवाः किमपि नहि ते पुच्छमुल्लासयन्ति ३२ यस्य
स्कन्धो मसृणसुरभिस्तारकैरङ्कसङ्कैर् यत्रास्माकं सिचयनिचयं चोरयन्नुत्थितोऽसि
यस्याधस्तान्नवचरणयोश्चक्रचिह्ना धरित्री धन्यो नीपः सममवदसौ देवदुर्ग्यं दृशोनः
३३ पाण्डुच्छायाः कुसुमरजसा भृङ्गमालाजटालाः संवीताङ्गाः किशलयरुचा पाटलेना

स्वैरेण भोगाभावादपगतरुजः पावनाभ्यासभाजः सर्वे वृन्दावनविटपिनो योगिचर्यां चर
न्ति ३४ शृङ्गस्थानप्रियसखसमाहूतिगोरक्षहिक्काः प्रत्याख्यायव्रजपुरपथस्थापकण्ठ
विशिष्य प्रेक्षान्तर्हासाः सहसरभयस्तोककृष्णादयस्ते सायंप्रातर्नगरसरणौ चौरवत्सं
चरन्ति ३५ विस्मृत्य त्वन्मधुपुरगतिं वासरान्ते पुरान्तः श्रीदामादौ विशति विशती हस्त
हेयज्ञः वीना वत्सकाम्बिकचममहेतेसन्मेदेवभ्रमन्ती तामप्राप्य व्रजपतिवधूः क्रन्दयत्यपेना
पि ३६ वीनासङ्गाः शयनवसनस्नानपानाशनादौ गायन्त्यस्त्वच्चरितगुणिनाः सन्ततं गी
तगाथाः श्रोदासीन्यं किमपि सकलावल्युवृन्दे वहन्त्यो गोप्यो लीलास्तिति षु भवतो योगी
वद्भ्रमन्ति ३७ स्वार्थे नैतत् समुचिततया वच्मि कर्मातितीव्रं सह्यं यस्मिन् व्रजनिसमये नाथ
यातः स कालः अद्यत्वस्य त्रिभुवनवशीकारमाधुर्यधुर्ये त्वच्चात्रैर्यं न भवति यथा लाञ्छनं त
द्विदध्याः ३८ एकैकाभिर्विहितमसहन्तू तमेवेहानुगत्य यस्मै कस्मिन्नपि गणयति प्रीतमा
त्मानमत्यः दिग्वेदग्ध्यं नवनदिहताः सिन्धुपारे विहाय स्मैरी वैरी परमइव यत्त्रिभंगेनिष्ट

उद्ध. दू. ९ 17

तोसि ४९ क्षुल्लक्रोडे तपनदुहितुस्तालपङ्क्ते निमग्नं यत्नाद्गुप्त्यापितमथहृतोपस्कि
यं कौशलेन न्यस्तं पीठे तव चरणयोः स्वर्णचिह्नं पदं तत् शालग्रामोपलमिव सदा
मद्विधाः पूजयन्ति ५० गुञ्जा सर्वात्मनि मयि मनः सच्चिदानन्दरूपे चेतस्तापं जहि
तन हितः कश्चिदेवाङ्गसङ्गः इत्युद्दिशान् कथयमिहृथा मा दृशां बालिशानाम्
ये ते हित्वद्विरहशिखिनः सामीधेनीं भजन्ति ५१ वेशो वाम्यं तदपि मदिर्पाम सावर्णे
तस्ते मृगयाहस्ते मरकतमयी कङ्कणश्रेणिरीदृक् यत्राङ्गे लेपो मृगमदरसैः स्निग्धनीले
दुकूले सर्वाङ्गीनं व्रजपुरजुषामङ्गनामिदानीं ५२ सा दासीत्वं घटयति घनश्याम
ये तेनुतान्तत् तद्भावापं कथयकृतिना केन चित्रेणलेख्यं अक्रूरस्यागमनदिवसात्रि
द्रयानाथ नष्टं कुत्र त्वमः शिवपिवरशोभावास्यदृष्टोऽपरेनः ५३ दत्तस्त्वंमोभवसि यदि
मे दर्शनीयः कदाचित् बर्हापीडं मधुरमुरलीधाम तद्धाम दध्याः अस्मादन्यद्यदि वि
तनुषे दीयते दिव्यमङ्ग्रं पादस्पर्शः परममृगदृशां दुर्लभस्तत्तवस्यात् ५४ मञ्जीवेनस्थि

रमण्यचरं भावयन्त्योभवत्यः सन्तु सन्तु त्वमिति बहुधा सत्यमस्मानवादीः आख्यातव्यं
किमिह भवतः किञ्चिदूनो न वा सो नैवास्माकं मदयति मनो नाम नीलाम्बरोपि ४५ व्यती
भूतः स्वयमयमसि श्लाघनीयः समृद्ध्या कज्जीवुत्वं कण्ठमिह परितोषमस्मान्नयायाः
तन्नस्त्वन्यप्रकरणरतस्तत्र कापि त्रिवक्रा पूत्वा यत्तामधिनिवसनं नाथ निर्यीचकार ४६
गव्यैलेन प्रथममस्मद्भूर्वसपालस्य पश्चात् तत्केदानीं तदनु तदनुच्छिद्रो नोकरणाधारः लुण्ठा
कोभूद्दण्ड्यकुलवधूजाति जीवार्थसाध्य धिग्यातारं भवति निहितो येन भूचक्रभारः ४७
भक्तिप्रीतिप्रणयसहितं मानदम्भाद्यपेतं चेतोस्माकं गुणवद्गुणागाद्दुहो देहमेतत्
विक्रीतं ते युगपदुभयं स्वीकृतं तत्त्वयापो हृत्कृद्धासित्यजसि च वपुर्नाथ कोयं विचारः ४८
यात्राधर्मः प्रभवति तरां यत्र भूयाननर्थो यत्राकामः स परमुदयी यत्र नेनास्ति मोक्षः
त्यागेनास्मिन्नपि परिजने गोचरे यत्त्वनर्थी तस्मादर्थी भवति विदूषां पोहषव्यत्ययापि
प्रोल्लोद्धर्तादमितभुजगः पीतदावाग्निचक्रो माघन्नागायुतबलगजाधीशभोजेंद्रहन्ता

उद्ध॰ सत्वं दोषप्यसति कुरुषे किङ्करीणाम भद्रं वक्तुं नालं जन इति न भोः कर्तुमेवं युनक्ति ५१
सू॰ लोकातीतं यदिह कुरुते कर्म किं धर्मधारा तेन त्याज्या किमिह विहितं श्रीमता राघवेन
१८ त्यक्ता सीता तदपि सुचिरं सैव हे सीप्रियाभूत् त्यक्ता यस्मिन्नहनि तव यं तत्र कुर्वन्नार
18 तोसि ॥ ५१ ॥ यावत् तं स्वभवनमितः कुब्जयाक्रम्य गत्या स्वर्जीवस्य स्पृशन सकथं
वल्लभः कुब्जिकायाः संभूय त्वच्चरणकमलस्पर्शलोभेन यान्तीः इत्थं गोपीः पथि
पथि वलाद्दध्वगाश्रुप्यनत्यन् ५२ पीयूषात्मा तव कुलगुरुर्जन्मदाता वदाता माता
याभूदियमपि जगत्पावनीति प्रसिद्धं एकैकं त्वं जयति जगदानन्दि चित्रं चरित्रं कस्मा
देवं विरहदहने देवदासीर्मुहोषी ५३ स्वामी वामी भवति यदि न त्वन्निधौ सञ्चरिष्णुः
पथ्यं प्रत्यापयति समयः सोयमीशानयानां लोकद्विष्टं किमपि भवने कुर्वते युक्तवा
दी साधुस्तस्मिन्न किमभ्युगमणड्ढकश्चिद्दत्ति ५४ येनागत्य त्वमपि मथुरां यान
मारोप्य नीतो यस्याविष्टस्तव चरणयोश्चक्रचिह्नैर्ललाटं अस्माकं त्वं ङ्गमन १८

समये साद्गुण्यायेन हृष्टा सोपि स्वामिन् किमपि करुणाकातरो न ब्रवीति ५५ अस्मन्मर्म
च्छिद्रं रमकोणात् कृतमस्तकण्टयत् कंसस्तेन त्रिभिरपि दिनैस्तत्फलं साधु लेभे त्वामनुस्या
घत्वरितुरङ्गं येन यानं वितेने किञ्चिन्नस्यप्रभुवरकृतः श्रूयते नाधुनापि ५६ श्यामं तेजः
प्रकृतिविमलत्वेन संक्रान्तसर्वं प्रत्यक्त्वान्त्र्यव्यवधिबहुलं विश्वरूपप्रकाशि आर्थ्यं जन्मा
वधिजनयता शेषलोकैकरत्नं हाहा त्वं न त्वमपि मुषितं तारकं चक्षुषो नः ५७ सत्यं सत्या
दपि च कलयन्नान्दवच्चेष्टते यो नान्यां नस्मात्तिरयति रसे रुक्मिणीनन्दनोपि विज्ञात
सत्त्वमपि रचयन्नेवमङ्गव्यवस्थां वक्री कार्यः कथमिव हृष्या किं परं हर्षयामि तेत्तेत्वि
त शरणमपि नः सर्वतोभद्ररूपं व्याहृतास्मान् वसति बलवान्नागरीवृन्दमत्र वैदग्ध्यं
ते किमिदमधुना नन्द हि वीथिकान्ते वासो रासोत्सवनटविभो दुर्लभो यन्ममापि ५८
किं नो दृष्टानकिमशानिभिर्भूभृतावाहतासम किं न मुष्टाद्दवङ्गनवहेर्दंशिताः किं न सर्पैः
प्रेमप्रेष्ठं किमजनयन्नत्वलीकाश्रमस्त्वन् अस्त्वन्त्वेवं कथमपि यशोदाघोरमङ्गीकरोति। ६०।

उद्ध दूं
१९
19

अस्मत्प्राणास्तवपदनखज्योत्स्नयानीराजनाय तेयातोभूः सपदियतेयातिकोवाविषादः
पकंकिन्त्वव्यथयतिमनश्चक्रमानाकिदूःरीणां प्राणान्त्रिन्वयदुपतिरितित्वङ्गताकिंवदंती ६१
सङ्कोचायस्तवगुरुजनेनयश्चपौराङ्गनाम व्यक्तीभूतंतदुभयमभूतकुब्जिकोपग्रहेण ॥
अस्मानेवत्त्यपसिसहसादेवहूराद् वीयः कार्तयःपावयतिसकृतीकिंकरोत्येवमेव ६२
पतस्मादप्यधिकमधिकंयत्तदस्मासुकुर्या नस्वप्नेपित्वयिविसहृपाचिन्तयत्येतदन्तः
दन्तैक्षतात्तृणमितिमहासंभ्रमम्भ्यर्थयामि स्वामिन्नेवंनहिमथुराङ्गनानामथ्याविद
ध्याः ६३ द्रोणोराहोमलयजयुताशोचिताःसन्त्विनुस्थं वापीर्निन्द्रीकुरुतशतशोला
लशैवालपूर्णा सम्यक्सत्वोयदियदुपतेपातनीयंतदेति प्रेष्योवप्रेयामिलतियदित
न्मायुरीवैदर्यिषो सौभाग्येनव्रजकुलवधूमार्घसीमंतरत्न याकंसारेरतिगुणवती
स्कंथमप्याहरोहे सेयंराधाकिमिदमितिमामुद्दिशन्त्यङ्गुलीभिः लोकानेत्रस्रवति
तिनयनाःप्राविनोदयन्ति ६५ योवियायांतपसिभवतो ज्येष्ठपवादिदेवो ॥

माघन्मायाविभवभवतावन्त्रितः सोपिदृष्टः यात्वामम्वाशरणामविशठत्त्वकस्थापित
स्याः त्वामुद्दामाकथयनकथंलोकलज्जाहराद्धि ६६ आदौदेवत्तणामुखकंरकूलसक
ल्पान्तभोग्य केषारभिन्नयिममहत्पातकंप्रेममन्ये प्रायश्चित्तंभवतिनचमेदुर्गताया
विधेयं तेनैवत्वामहमविरतंसानुतापास्मरामि ६७ मातर्नोपिस्मरणमियतालक्षितंलो
किंकंते धर्मार्थीनोयदस्तितदपिव्यक्तमेतावतैव किञ्चिद्ब्रूतेतवरसिकतानिग्रहःकामि
नीनां कोजानीतेकितवभवतः कुत्रतात्पर्यमस्ति ६८ तत्वज्ञानंकथयशतधाप्रेषयप्रे
षलदं चिंतारत्नंवितरकुरुवासानुतापप्रसङ्गान् यावद्देहंर्भातितवनवघनश्यामलंधाम
गाढं नाश्लिक्ष्यामित्रुटतिनहिमेतावदेवैषतापः ६९ लक्ष्मीकान्तंकतिचनचिदानंद
मेन्यविदुस्त्वां मायाकारंकतिचिदपरेसाधकाःसिद्धिमाहुः योवाणापावाभवनवघन
श्यामतस्यैवधाम्नो दासीभूतावयमितिपरेत्वन्यकल्पाविकल्पाः ७० नायासित्वं
नचनयसिमामात्मनःपादमूलं नोवाहंतेविसृजसिनवालेलवेलेशंददासि निश्वा

उद्ध॰ नाग्निर्निपतति न ते काचिदाश्वासवार्ता कस्मिन्नाशामुपहितवती जीवितं धारयामि ७१
टू॰ यस्त्वं दैवदुर्गमनदिवसान्मानभङ्गाभिलाषी लक्ष्मीकान्त त्वमपि पतितः पादमूले ममासीः
२॰ स्पृष्टोऽङ्गुल्या तदपि न मया नापि नेत्रान्तपीतं चित्ते शैल्यं सविषमिव तन्मामके मग्नमं
स्ति ७२ को जानाति त्वदपहरणात्क्रूरमक्रूरमां म कः प्रत्येति त्वमपि सहसा गोकुले
त्वदासीति त्यक्त्वा नायास्यसि पुनरिदं नाथ केनानुमेयं मद्दुर्दैवात्वहह महादुर्घटं सा
धयंति ७३ भूयस्त्वं चेन्मिलसि महिलासंप्रदायं विहाय द्राग्भाव्यं दुर्गमपदयुगपदपित
द्रूपमादौ गृहीष्ये श्रास्त्रिष्यत्वामहह तदनु स्पन्दसंबंधहीना कल्पक्रूरामपि निमिष
न्तां यामीं नीयापयिष्ये ७४ यत्राकोलं कथमपि चलन्नन्दपत्नीकराज वात्सल्यस्तेन
च हहह चिरं रोचनाचित्रकेण श्राशीर्दूर्वाक्षतचितमनुस्मर्यमाणं महत्वं ते सर्वक्लेशापह
मपि जगन्नाथ मर्माणि छिनत्ति ७५ न तस्मात्त्वत्तस्त्वदयमदयः कर्हिचिद्वहेद्भूयो निश्चित्य
ति स्वहृदयतिमनो यावदर्थान्तराय किं ते दैवं विहितमवेरक्रूरसक्रूरप्यन्निवान्तर् धारावाहि

२१

स्मरणपदवीगाहसेनावदेव ७६ गुञ्जाहारंकतिचनतनपत्रशृङ्गाणिकेचित् केचिद्बर्हं
न्तवकमपरेवेत्रमन्येप्रतोदं वंशींकाचित्त्वदथरसतथासारसौरभ्यालभ्या निस्तुर्यन्मानिज
मविदुषीदीर्घमायुर्मृतास्मि ७७ आस्याम्यस्मिन्स्वयमितिपुरःप्रस्थितैर्योयतत्त्वयोक्तं मय्येवास्र
स्नुतमिवतदानाथनिःक्षिप्तमक्ष्णि आस्थामत्रप्रणिहितवतीप्राणिनीप्राणबन्धो चिन्ता
बन्धोभवदथभवेःसत्यसंयोनवेत्ते ७८ सेयंस्मिन्नुर्विकचकमलाकाननंफुल्लमेतत् नीप
श्रायंकसहमममितःश्रूयतेभृङ्गगीतं सत्त्वसाहंसचरतिपतिः किंवदामःपरन्ते भावाभि
न्नःसपदिविदधेसर्वमन्याहृगेव ७९ योषिल्लक्षंरमयदमयद्वेषिणोदुर्विनीतान् सम्ब्रा
ड्वेधिप्राणयसहमखोवंधुहृदंपुराणि क्लेशानेषावहतुवहुशःकान्तकिंतेनवार्ता कल्या
णीतेभवतममनस्त्वातमेवेदमायुः ८० यमनेमस्तुत्वयितचरितंयुञ्ज्यवर्त्मव्यतीतं संपश्य
न्तोकिमपिकिमपिप्राणंबधोविभेमि दीनायाचेविधिमहमतस्त्वत्कृतेमेत्रयन्ते यङ्ग
गोद्याःकिमपिनिपुणंनहृचःसत्यमस्तु ८१ आगःकस्मिन्नहनिनकृतंतिष्ठतापित्वयेह

उड्ड: प्रस्थानेनप्रकटितमयोवीरवैरंवरीयः हृत्तंत्वमेनोनजयितमियानेवयत्नस्तवाभूद् पत
दू: त्त्वैतस्त्वयितनगुणाद्स्यदङ्गीकरोति ८२ तभ्यंदांतंविषमपनताशूननाथानिशुक्तं
विश्वोन्माथिष्वपिसमुचितोनिग्रहःसूहषेषु अत्तायोषित्प्रकृतिकृपणाननन्यवृत्तिमश्र
२१ याते तत्रोन्माथ्यकिमपयशमःपातकाद्धान्यदस्ति ८३ संभोगपोभूद्दिनकतिपयंमादृशी
21 नामथत्वं मायुर्येश्चाद्दिनकतिपयंभुञ्जतेसह्यमेतत् अस्माभिर्योभवदनुभवःसोपिसर्वा
त्मनायन् निःसंस्कारःसमजनिमनोदग्यमेतावतैव ८४ तल्पाकारंसमनुभवतोरत्नदुः
खंमहत्वत्र क्रीडाकारीत्वमहमितिनोशद्भेदोपिजातः सत्वंयोषित्कुलरतिगुरुःसाहमे
वंवराकी साकिंनाहंतमसिनसकिं नाथकिंजातमेतत् ८५ धैर्यात्काचित्कतिचनसखी
शिक्षयालज्जयान्ये भीत्याकाचित्कतिचनरुषाकाचिदालस्यतोपि स्वाधीनेपित्वयिरतिगु
रौकेलिकुञ्जावलम्बितम् अस्ताध्यायाःकतिकतिनिशामादृशामत्रनासन् ८६ दूरंदूर
दपिचविषमंकण्ठिदैत्यप्रहारं कुर्वन्नेकंपशुमिवजगन्नाथकिंनावधीर्मां किंदुःशीलप्रह

शाशातैरङ्गमङ्गं लुनासि ८७ सोढव्यस्तेसकलमधुनासंभृतब्रह्मचर्या राजर्षित्वं कलयसिय
दि स्वीयवंशानुरूपं लब्धः श्रोणीः पुरयुवतिषु श्रूयमाणानवीना किंकुर्यामः स्पृशतिहृदयं
शाणितासर्वलेव ८८ यान्तिप्राणानहि वहिरमी नुद्यमानाश्च गाढं मत्संगत्यन्तरमपिनमेकिं
चिद्दृष्टिम्प्रसन्नाः मन्ये चेतः कुलिशकठिने त्वय्यनुद्धार्यमेतत् तेनैवाहंभवदनुगतिं स्पृहयि
ताकिंकरोमि ८९ किंनोदण्डप्रहरणजनीपद्मिनीपत्रनीता स्फीतस्फीतोविरहविपदंसाह
घन्मामहासीः दृष्ट्वायस्यैनखलुनिमिषोदृष्टिविघ्नोपितस्यै दूरस्थित्यैविनतशिविभोयौगपद्या
द्दृग्गानि ९० स्वामिन्नेकंवचसिभवतःस्वान्तविश्रान्तमन्यत् कर्मण्यप्यनुदुरिदमभिव्यक्तम
न्योपिवेद भूयोभूयस्तदतिमुषितानामगृह्णामिकिंते तिष्ठत्यस्मिन्जगतियदिनोजीवनस्यान
मन्यत् ९१ त्वत्सेवायांस्खलनमभवन्मादृशांकस्यकिम्वा सेवाधर्मोगहनइतियन्नीतिनिष्ठाः
पठन्ति तेनत्वागःकिमपिममचित्तेनवच्मिसङ्कोचनीना पाल्योयत्नात्ममसिरसिकेरीत्तिनोनैष
पंथाः ९२ पाण्डुस्नामंवपुरिदममीकुन्तलाःक्लान्तभासो वासोप्येवंविषममितिभिदाभिक्षुकीभिः

उद्ध॰ दू॰ २२ कुतोनः पक्षाङ्कोपगः कतिचमथुरायामिचेदद्य किंतन् नेत्रोद्वन्द्वं नभवतिकृतिः श्रीमखिला
लोकनाथ ९३ कुञ्जद्वाराद्बहिरपि यदि श्यामनाथ प्रयासि प्राणैः स्थेयं तदगणमपि तदा नैव मे
सत्यमेतत् भूयोभूयोऽतिलभितवती त्वामितिध्वस्तलज्जा दूराद्दूरं कथमतिचिरादानने दर्श
यिष्ये ९४ त्वन्नेत्रेदानीनगरतरुणीसार्थसर्वस्वभूतः नाशङ्क्येवंतवकिमितरास्तुभ्यमघस्व
दन्ते सर्वैरात्तकानदपिभवतः संमुखीनायादेसा किंस्यादेतन्नखलुनिपुणांभावनाप्य
वैमि ९५ तस्मादस्यायदिममतनोः प्रत्यभिज्ञेयतावा स्यादेवाथ स्फुटमभयथा मामकी
नोविडम्बः आघेमासि स्पृशति भवतो दृष्टिरैदास्यमुद्राम् अन्यज्ञापि प्रणयलघुताजाद
वस्थ्यद्यानकि ९६ सांमुख्यंतेभवतियदिमे तद्गृहेवाबहिर्वा सोऽजस्येनस्मरसियदितत्सा
कथा दुर्लभैव प्रवीवस्यास्मरणलघिमा दुर्निवारः सभायां पुङ्खान्तेचेच्चलतरमहत्यणीसा
र्थसौहार्दभङ्गः ९७ दूरादेवास्मितत्तरमुपासिच्छमानाधरोष्ठं मालोदन्तानुलकक
कलाकारविस्फारदृष्टि एह्येहीतिस्वयमशावतः प्रेयसः प्रार्थनेयम् ॥ ९८ ॥

लेभेनस्थामनतिशायनीमानतैवापमृत्युः ९८ हृद्यालोकाःकटुकवचसःस्वालयेसर्वपव
द्वीणामित्वंकथमितिवदद्भिर्ग्राम्यवाचोदहन्ति ग्राममस्मान्नतपनतनयाकूलमुद्यानमूलं
मुत्स्यंलीलाशरणमपिनेकुञ्जतन्निर्हराणामि वैमुख्यन्नेकिमपिमदनोमाद्यतिक्रूरकर्मा
नमोलामेष्वपिकुवचनैर्वापतेवंधुवर्गः चेतोनाप्यत्वयिविनिहितंवाचमुल्लङ्घ्ययासा
मासामुक्तिःस्मितकलुषितावल्पतेकिंकरोमि १०० कुञ्जकुञ्जेरतिहृपहितायिक्लांत
धामधौतं मंगुवेणोर्वचसिविहितेवन्यवाचांविसर्गः हृष्टःस्वामीकपिरिवकृतःप्रा
णास्तेरोम्णिजाते हीनोपायाकथमहमम्बूनद्यभूयोनितियोद्वेप १०१ पतेनित्यंनवपरिमला
ह्वारिणःसन्तुकुञ्जाः सन्तुक्षेमानचममतनोरत्रवीभत्सभावः पतदृष्ट्वारमयतिहरिरु
ठमागामवराधाम् इत्यद्यापिव्रजयुवतयोमह्यमीर्षांवहन्ति १०२ राधेराधेकथयकथय
त्वय्यसौनन्दनोमे बाल्यादेवप्रभृतिकुरुतेवत्सलोहृत्यकाशं दृष्टेव्योऽसौपुनरपिमया
मन्यतेकोदृशंवा मानिन्यम्बातवचहृदतीएच्छतीदंदहीति १०३ अत्रागच्छत्तरितमथ

उ॰ दू॰ २२ 23

वातिष्ठत्तात्राहृलत्तं शृण्वन्त्वेतेजनपदजनामुक्तकण्ठाब्रवीमि यामिस्वर्गंनिरयमथ
वाप्राणिनामीहृम्रियेवा श्यामादन्यानहिनहिनहि प्राणनाथोममास्ते १४ राधावन्तुर्लि
खितपटिनोविस्मृतोयत्त्वमासीः साहंसाहंकृतिहृदभंवयत्तवातिप्रियेति लक्ष्मीकान्त
प्राणायत्तपयाविम्बवामांनवात्वम् पतन्त्रातंनतुममजनुर्धन्यमेतावतैव १५ यान्निप्राणनाम
मयदिनतेप्रोछुनीयः पुरोपा दृयामह्यंकिशालयस्चापानिनेवत्वयापः योचतत्रब्धवधि
हृतिनःत्रालंनत्रालनीरैः कर्तव्यंतेमधुपुरवधूपादलाक्तारमस्य १६ सीदत्सद्गुं दलतिहृ
दयंकिंनुकुर्वंतिहन्त प्राणाश्चयामाशयममवथाभङ्गभागीत्वमेव हाधिक्कीदृगवदसि
रम्नेनतवतोयत्तदाक्तो वश्रीभूयस्त्वयमिहमयामोचितःप्राणनाथः १७ श्यामश्यामस्मर
सहचरीमंहकारीहृतंतमे केनाकस्माद्भ्रमतिभुवनंमज्जघोरवत्मां काहंकाहं क्वममदयि
तः क्वात्रतस्यैपदामा हाहाहाहा हरि हरि हरि त्वीणमध्यप्रसीद १८ इत्युद्धाडूर विमल
पुलकाक्रम्यनासन्नकण्ठी छिन्नामूलेपततिभुविसाहेमवल्लीवयावत् भृङ्गारैस्तैः शि

शिरसलिलैस्नापयन्देवोङ्घ्रीस्याः सिञ्चन्नासंनतु परिविभो हन्तनीयं तु थाव १०९ चक्रे चैतन्म
सिचन्नराश्रेटकाञ्चकपाणो लंघयन्स्यात्तदपियदसौमामिहैकंन्यपुङ्गः पतन्त्समा
वनसमुचितं साध्वभूत्रैपुणोंऽभि यद्दत्तायामहमधिकृता नाशिनेयंमयैव ११० सम्यग्जातं
स्वचिरविरहज्वालयादूयमाना सेयंसाध्वीविशतिपरमानन्दधामस्यनेत्रे मञ्जीरैस्तानि
कशनिघृष्यमानमासाद्यमाद्यन् अधस्त्रीयामतिपरिणतिंवृद्धवानुहूवापि १११ श्रुत्वैवेन
न्मधुपुरपतिर्मस्यनेकीदृशंमां किंवाभावोकथमिवमयादर्शनामासमस्मै ध्यायन्नेननतम्प्र
लकमकुलारम्भिमस्यन्दनारे पश्यन्नस्यामुखमकथयत्प्राणानिप्राणानीति ११२ नष्टप्रा
प्तंनिधिमिवमुखंवीक्ष्यमाणोऽयमस्या भूयःसिञ्चन्मधुपुरपतेहन्तनीयानिलेन उच्चैराह
स्मृतिपरिसरेकिंकरंकेशपाशेन्नारं हन्तभावेतथैवविनिहितंविद्धिमामुद्धवोस्मि ११३ सातिस्वा
दुर्दैवशुद्धमनीनल्पपीयूषवाणी वर्णश्रेणीःश्रवणपुटकेनान्तरस्याविशन्ती कोजानी
नेकिमकृतपरंसत्वरंसापितन्वी किंञ्चित्किंञ्चित्कथयकथयेत्युत्थितानांकौतुकेन ११४

उद्ध॰ आदावस्मैमलयजजलैर् मर्मरीभूतमन्तर् म्लानाभोगं नयनपयसः श्रोत्रुनात्तस्यात्रुनस्य।
दू॰ किञ्चप्रोतं बहुभिरभितः शुष्कशैवालखण्डैः सारं शौरेरखिलमपि तद्धारयामास भूयः ११५
२४ पश्चाद्दूरे पुनरयमिदं चेलवल्लीं धुनानः तस्मादस्याः शपथशतकैः सन्निवृत्तः कथञ्चित्
24 लक्ष्मीर्यस्मान्निवसति विहिंस्त्वनदं तर्निमग्ना मन्येत्यन्यो भवनविषयः सा किमेवं विधास्ति ११६
धारावाहिव्यसनकथनाहूतनस्याः प्रियायाः सूक्तामानितिव्यवधिभयतो यत्र मध्ये मयोक्तं
मौग्ध्यादेवं मम किमु महानेव नस्यादृष्यः तस्यायं चेद्गमनपवनः पावनो नाभविष्यत् ११७
यस्लामग्नो मनसि हृदये यस्य चत्वं विलीना मन्ये त्वेयचरणशरणभूतिमेंद्रीत्वणाय।
यस्यालाभात् प्रत्युवतयोनालशैवालशय्याः सूर्यागर्यज्वलितवपुषो यामिनीर्यापयन्ति ११८
यस्याद्यत्वद्विरहदहनज्वालया पाण्डुभासो वासो नीलं गमयति भिदामम्बुनीलाम्बरेण
दासो दासीत्त्वनटगुणेरस्य सोहं समोहं सत्वामावेदयति यदिदं मन्मुखेन प्रतीहि ११९
दैवादद्य प्रतिपदमितो विश्वतो वन्धुपाशैर् देहेनैव ब्रजपदमनुप्रापितः संयतोस्मि यस्मिन्

बाले तपनतनयाकूलकुञ्जान्तराले चित्तेन त्वं विरमति न मे किन्तु केलीविनोदः १२०
मातादीनामभवत्त चिरं चिन्तितानेन माभूर् दैवाधीनो गमयति जनः कोपि कुत्रापि कालं।
वंधीभूतं मयि तव मनस्त्वय्यपीदं ममेति द्वाभ्यां माभ्यां मिलनमचिराद्दावयोः साधनीयं॥ १२१
राधे राधे क्व चलसि मनाक् तिष्ठ कल्याणकुञ्जे प्रातर्जातं नहि नहि निशा सावशेषाद्य
नापि इत्यावेशप्रलपितवशां तमङ्गनं ते दिदृक्षः संप्राप्तालिकथयितमसौ साक्षिणः स
न्ति सभ्याः १२२ लङ्घा वन्युप्रणयपदवी लंघिलोकलज्जा मूर्ध्नि न्यस्तपदमयशसः शङ्कितो
नापमृत्युः मामारब्धुं किमिव नकृतं दुष्करं त्वादृशीभिः त्यक्त्वा युष्मान् मम शुद्रपते र यरा
ज्यधिगान्तु १२३ रम्या हर्म्यावलिरियममी बान्धवः सानुवत्याः निर्वैरेयं जयति नगरी गुम्फि
ता नागरीभिः पश्यासम्यक् किमिह न मम स्वं विकिं नु कान्तारकुञ्जे गुञ्जाभिर्यः समजनि समे
दुर्लभो हृद्विनोदः १२४ नोपभोग्यणावनितव सा स्वयं चेत्तदानीं नाहं नासावतिनघन
श्यामलो देहबंधः दुःखं क्वापि क्वचिदपि सखे व्यञ्जितं कापि मोहं सर्वत्रैवं स्फुरति मम तु

उद्ध॰ त्वन्मयीहृष्टिरेव १२५ कुब्जामृज्वीमकरवमसौ हन्त यन्निर्घृणात्वं तन्मात्सर्यं विपु
दू॰ लमतनयानापयन्तिद्युतिः का हित्वावेशं कुवलयदृशां केशमादिश्चवंवा दत्तमोमे
२५ नहि कुटिलते त्यतनुन्नायकं तत् १२६ विद्युल्लोलं वपुरिदमितो यौवनादेः कथाका
दृश्यं मिथ्या सकलमिति मद्दासदामोपि वेद किं ते वद्ये स्वयमतु महं नैव वक्तुं समर्थो
यत्क्रोपी न तत्प्रणायमदिरामत्तमात्मानमेव १२७ उद्घ्राङ्कोत्र स्खलनमनिशं गोपिते गोपयि
छान्न् राधानाम्नीमकरवमहं मादिकामन्तिकस्था नीता राधे मम मम रलिके त्वेवमादीत्व
काण्ड वक्तुं सभ्यस्मिन्नजजनयिते स्तन्मयासीद्वृथैव १२८ स्वैरं प्रस्तापनमपि मया लब्ध
मुन्निद्रकेण यस्मिन्नेतन्निहितनमयने स्वप्नसन्दर्शनाय जागृद्भावे भवति भवती भा
वनीयैव धिङ्मे नेना यो पस्फुरणामामनीहं तजातामस्तुषुप्तिः १२९ यानेप्राणोम्बरिमम
यथा निर्विवादं नयाते संतमायायुगपदभियान्त्यद्यतन्वारजन्याः यास्यन्त्येतानदिनक
तिपयैरङ्कपल्यङ्कभाजोः सत्यं सत्यं निमिषनिभतामाक्वयोः स्थितास्या १३० ॥

ज्ञातिग्रामो ह्रसति निभृतं बन्धुवर्गो हृणाद्धि क्रीडामत्तैर्दयितगुरवो नीरवोऽस्य लोकः
खिद्यन्ते किमपि स्वजना दुर्जनाः कुत्सयन्ते श्लाघन्ते मां सहृदयरसिकाः सादरं त्वत्कथासु ३१
इत्यादिष्टं भुवनगुरुणा गौरवेणाक्रियाणाम् प्रत्यागन्तुं किमिव शयिना भोक्तुमप्युत्तमेन
तामेतन्मत्कथयादिति स कथयन्नात्मनः पादमूले निम्नासीनः स्मरभिषापि शिरं निर्झरं किञ्चिदाप ३२
पश्यन्नेत्रेण तत् किमिति कथय त्वम्प्रथारामदारां मदाकिन्याइव ननुभूतः सम्भवः स्वस्थिता याः
हाहा ज्ञातं किमिति च कितवः सत्वरं प्रोच्य पादौ भक्तिश्रद्धासपुलकमुपादाय मूर्द्ध्नाववन्दे ३३
बुद्धाबद्धाञ्जलिपुटमिमां किञ्चिदाख्यानकामाम् इत्याचख्यौ विरमत परं निष्फलो देवि खेदः
एतद्भासे नयवति हरेः श्रीमदङ्घ्रिद्विरूढं चेतो मूढं न कुरु करुणासागरे सङ्गनास्ति ३४ ॥
भास्वानस्तानयमतिक्रान्तो खेलयन्न नरान्तर धर्मस्थित्यै भ्रमति भुवने तामसान्मूलनाय ।
प्रादक्षिण्यान्कुटिति विनतानन्दनाधीनयानो रागी चित्तं न कुरु कुरुते पद्मिनीनां प्रबोधं ३५
गोपीमात्रं घुणालिपिनयान्माधवे प्रेमपात्रं मत्वा यत्नामनतिशायिनी दृष्टिरग्रे ममासीत् ।

हंतंनत्वंनाहिधिविधिहतव्योमकेशाद्रिपुत्री मृगपःपाशोपमश्रिवतवप्रेमनिवन्धोयदस्ति १३६।
मातर्मानर्जयजगन्मोहनंमोहयन्त्याः कस्तानतंकलयतनयहेदगर्भोपिवेद मन्तव्योसौ
परिजननयावल्लभस्येतितस्यै वारंवारंनदनुदधिरेतेनदण्डप्रणामाः १३७ सर्वाङ्गीनपुलक
मुदश्रूदश्रुमग्रेचदृष्ट्वा कण्ठाभग्नस्वरऋववचःपर्यवस्यानमूर्ध्वं नस्यास्तस्याप्यजनियुगप
घानकालेनदानीं मग्याम्मूर्द्धन्यभवदुभयोरद्भुतापुष्पदृष्टिः १३८ आमन्त्र्यैकस्तदनुसक
लंघोषमुत्कण्ठमानः मथोराध्यारमणाचरणाम्बेरुणायप्रतस्थे मन्त्रंचिंतामणिमिवपरा
चिंतयंतीचिराय प्रेयःसङ्गं वनभुविघनानंदमग्नावतस्थे १३९ नानारामप्रणयिषुमनः
सङ्गःसौभाग्यभाजा जाड्यापायेस्वरभिसमयस्यापिनामाथवेन राथावंथोरूपहतमिति
प्रेममाध्वीकमेतत् निर्विघ्नेनश्रवणपुटकैःपुण्यवन्तःपिवन्तु १४० विचारपारदृश्वानः
कृतंहतपाधियामया कलहण्यर्द्धःकविष्यंतिपुण्डमङ्गवदूतकं १४१॥ इति नानालित
नगरनिवासि श्रीमाधवकवीन्द्र भट्टाचार्यविरचितं उद्धवदूतं खण्डकाव्यसम्पूर्णमिति॥